

การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุทุมมุง
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3*
ADMINISTRATION OF STUDENT CARE SYSTEM BY SCHOOL ADMINIATRATORS
OF THE PHRATHAT UPPAMUNG GROUP UNDER ROI ET PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

ณัชภัฏ แสนณรงค์¹, ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี² และสุเทพ เมยไธสง³
Natchapat Saennarong¹, Theeraphat Thinsandee² and Suthep Maythaisong³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2,3}
Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{1,2,3}
Email : natchapat@patwit.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็น การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุทุมมุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานกลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาพระธาตุอุทุมมุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำนวน 10 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 95 คน และมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานการวิจัยด้วยค่า t-test และ F-test

ผลการวิจัยพบว่า 1)การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุทุมมุงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่า ความคิดเห็นของการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุทุมมุงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2)การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุทุมมุง

* Received: February 1, 2022; Revised: March 31, 2022; Accepted: March 31, 2022

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามอายุ โดยรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรายด้านปรากฏว่า ด้านการคัดกรองนักเรียน และด้านการป้องกันและแก้ไข ปัญหา มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยรวมและรายด้าน จำแนกตาม ประสบการณ์ทำงานโดยรวมไม่แตกต่างกัน ในทุกด้านการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษาโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน 3) ข้อเสนอแนะการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 มีดังนี้ มีการสังเกตสัมภาษณ์ สอบถาม บันทึกพฤติกรรมนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยเฉพาะนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ คัดกรองตามความจริงเพื่อประสิทธิภาพในการคัดกรองส่งเสริมนักเรียนตามความต้องการและความสามารถของแต่ละคนมีการร่วมมือกับผู้ปกครองและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในการสอดส่องดูแล และแก้ไขปัญหาาร่วมกันมีความร่วมมือกันในทุกภาคส่วน ในลักษณะองค์กรวิชาชีพ

คำสำคัญ : การบริหาร; งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน; ผู้บริหารสถานศึกษา

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) study the administration of the student care system educational institution administrators, 2) Compare opinion levels Administration of the student care system of the school administrators, and 3) study the recommendations about the administration of the student care system of the school administrators the Phrathat Uppamong Group Under the Office of Roi Et Primary Education Area 3. The target groups used in this research were administrators, teachers and educational personnel. In basic educational institutions the Phrathat Uppamong Group under the Office of Roi Et Primary Education Area 3, 10 schools, totaling 95 students and there are tools used in the research, such as questionnaires, with a confidence value of 0.98. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean, standard deviation. A hypothesis test divided by t-test and F-test.

The results of this study found that: 1) The administration of the student care system of the school administrators The Phrathat Uppamung Group Under the Office of Roi Et Elementary Education Service Area 3, it was found that overall, it's at a high level. 2) Comparison of the opinion level of the administration of the student care system of the school administrators The Phrathat Uppamung Group under the Office of Roi Et Elementary Education Service Area 3, overall and by aspects Classified by age overall, no difference. For each aspect, it appears that Student screening and prevention and problem solving have different opinions statistically significant at the .05 level Classified by overall work experience was not different in all aspects. Classified by educational level different overall statistically significant at the .05 level in all aspects. 3) Recommendations for the administration of the student care system of the school administrators The Phrathat Uppamung Group under the Office of Roi Et Primary Education Area 3 are as follows There were observations, interviews, questionnaires, and records of students' behaviors individually. Especially students who need help True screening for screening efficiency Encourage students to meet their individual needs and abilities. There is cooperation with parents and all parties involved. In surveillance and solve problems together There is cooperation in all sectors. In a professional organization.

Keywords : Administration; Student Support System; School Administrators

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

สถานการณ์ปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์และการดำรงอยู่ในสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่แทรกซึมวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมทุกรูปแบบ ทำให้คนไทยโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว รุนแรง และเต็มไปด้วยสถานการณ์ปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน นอกจากนี้ การไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาสู่สังคมไทยด้วยกระบวนการทางทุนนิยมและบริโภคนิยม ในขณะที่วัฒนธรรมดั้งเดิมนับวันแต่จะอ่อนแอลง ทำให้เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อของสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าวจนนำไปสู่การมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และความล้มเหลวทั้งทางการเรียน และความไม่มั่นคงในอนาคต เด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบันจำนวนไม่น้อยที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ไม่สร้างสรรค์ในสังคม ทำให้มีพฤติกรรมแตกต่างไปจากเด็กและเยาวชนใน

อดีต แม้ว่าผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และคนทำงานด้านเด็กจะใช้ความรัก ความปรารถนาดีอย่างมากมาย เพียงใดก็ตาม ก็ไม่อาจพิทักษ์ ปกป้อง และคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้ปลอดภัย หรือมีพฤติกรรมตามที่คาดหวัง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งดำเนินงานจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกำหนดมาตรการสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพนักเรียนเน้นกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาป้องกันแก้ไขปัญหาและคุ้มครองสิทธิเด็กโดยให้สถานศึกษาดำเนินการตามแนวทางเพราะสภาพสังคมปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมืองวัฒนธรรม และความเจริญของเทคโนโลยีต่างๆ ส่งผลต่อการเกิดปัญหาในด้านสังคมปัจจุบันจึงเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่ต้องหาแนวทาง นำเทคนิควิธีการต่างๆ มาพัฒนาครูเพื่อที่จะสามารถดำเนินการในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเริ่มตั้งแต่ ปีการศึกษา 2546 นโยบายที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การยอมรับเด็กพิการเด็กด้อยโอกาสและการรองรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี โดยมีประเด็นสำคัญของนโยบาย ได้แก่สำรวจและจัดทำฐานข้อมูลของผู้เรียนทั้งสี่กลุ่ม ได้แก่ เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส เด็กปกติ และเด็กที่มีความสามารถพิเศษในแต่ละพื้นที่ ให้มีความชัดเจนถูกต้องเป็นปัจจุบัน เพื่อนำไปใช้ประกอบการวางแผนการจัดการการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมาย การปฏิรูปการเรียนรู้ เร่งพัฒนาการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยสอดแทรกและผสมผสานการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยมีมาตรการการรู้จักเด็กรายบุคคล เพื่อดูแลและจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาตามนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การรับรองสิทธิและโอกาสทางการศึกษาโดย มีมาตรการที่ต้องดำเนินการ คือ จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเด็กและเยาวชนเพื่อจัดระบบการส่งต่อผู้เรียนในทุกระดับและทุกประเภท การสนับสนุนให้โรงเรียนจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและเร่งแก้ปัญหายาเสพติดและเพศศึกษาในโรงเรียนโดยประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับผู้ปกครอง วัด ชุมชน พัฒนาครูแนะแนวในโรงเรียนในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ได้มาตรฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัดดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ตามกระบวนการ 5 ขั้นตอน เพื่อให้ นักเรียนทุกคน ได้รับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาอย่างทั่วถึง โดยมีผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อย่างต่อเนื่องโดยมุ่งที่จะพัฒนานักเรียนทุกระดับให้มีสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเจตนารมณ์และความมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช พ.ศ. 2551 เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 3 จึงจัดทำโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 เพื่อให้สถานศึกษานำไปเป็นแนวทาง ในการพัฒนา ป้องกัน แก้ไข

และให้ความช่วยเหลือนักเรียน ในกระบวนการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนเพื่อให้นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจากครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาอย่างทั่วถึง โดยมีผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องและเพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพและยั่งยืนอีกทั้งเพื่อประเมินคัดเลือกสถานศึกษาเพื่อรับรางวัลด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 3, 2562)

ความสำคัญและที่มาของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 3 เพื่อนำไปประกอบการพัฒนาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา สังคม ชุมชน มีประโยชน์และคุณค่าต่อการพัฒนาคน การพัฒนาสังคม และการพัฒนาประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 3

2.2 เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็น การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 3 จำแนกตาม อายุ ประสบการณ์ทำงาน และระดับการศึกษา

2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 3

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 3

3.2 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 3 จำแนกตาม อายุ ประสบการณ์ทำงานและระดับการศึกษา

3.3 ทำให้ได้สารสนเทศข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 3

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุทุมมุง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาพระธาตุอุทุมมุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 จำนวน 10 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 95 คน การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีลักษณะเป็นแบบสอบถามมี 3 ตอน ได้แก่ 1)แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สอบถามเกี่ยวกับอายุ ประสบการณ์ทำงานและระดับการศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) 2)แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุทุมมุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ใน 5 ด้าน คือ ด้านการรู้จักนักเรียนรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียนด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไข้ปัญหา ด้านการส่งต่อนักเรียน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) มี 5 ระดับ 3)แบบสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุทุมมุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended) โดยมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ตั้งแต่ 0.67-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.98 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และได้รับคำตอบของแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 100 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบt-test (Independent Samples)และ F-test (One-way Analysis of Variance)

5. ผลการวิจัย

5.1 การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุทุมมุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่า ความคิดเห็นของการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุทุมมุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการป้องกันและแก้ไข้ปัญหา ด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนรายบุคคลตามลำดับ เมื่อพิจารณาความคิดเห็นเป็นรายด้านปรากฏผลดังนี้

5.1.1 ด้านการรู้จักนักเรียนรายบุคคล พบว่า ด้านการรู้จักนักเรียนรายบุคคล โดยรวมซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารจัดให้มีการบันทึกข้อมูลด้านสุขภาพพลานามัยประจำตัวของ

นักเรียนเช่นส่วนสูงน้ำหนักโรคประจำตัวหรือภาวะความเจ็บป่วย รองลงมา คือ ผู้บริหารจัดการให้มีการทำบันทึกผลการเรียนลงในระเบียบวาระและสมุดรายงานผลการเรียนของนักเรียนเพื่อรายงานให้ผู้ปกครองทราบอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารจัดการให้นักเรียนได้รับการประเมินพฤติกรรมนักเรียน (S.D.Q.) เพื่อวิเคราะห์นักเรียนเป็นรายบุคคล

5.1.2 ด้านการคัดกรองนักเรียน พบว่า ด้านการคัดกรองนักเรียนโดยรวม ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารจัดการให้มีการเยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อศึกษาข้อมูลต่างๆ เพื่อจัดกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่มคือกลุ่มปกติกลุ่มเสี่ยงกลุ่มมีปัญหา รองลงมา คือ ผู้บริหารจัดการให้มีการตรวจความเป็นระเบียบเรียบร้อยและระเบียบวินัยของนักเรียนทุกวัน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารจัดการให้มีการสังเกตและพัฒนาสภาพอารมณ์ของนักเรียนที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา

5.1.3 ด้านการส่งเสริมนักเรียน พบว่า ด้านการส่งเสริมนักเรียนโดยรวม ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารจัดการให้ครูประจำชั้นดูแลนักเรียนในกิจกรรมหน้าเสาธงอย่างสม่ำเสมอทุกวัน รองลงมา คือ ผู้บริหารจัดการให้มีการประชุมผู้ปกครองอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารจัดการให้มีการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้กับผู้ปกครองในการดูแลบุตร

5.1.4 ด้านการป้องกันและแก้ไข้ปัญหา พบว่า ด้านการป้องกันและแก้ไข้ปัญหาโดยรวม ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารจัดการให้มีการให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในทุกด้านเช่นการเรียนเรื่องส่วนตัวฯ เพื่อช่วยเหลือนักเรียนรองลงมา คือ ผู้บริหารจัดการให้มีการใช้กิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครองเพื่อการป้องกันและแก้ไข้ปัญหาของนักเรียนทุกกลุ่มและข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารจัดการให้มีการจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างหลากหลายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

5.1.5 ด้านการส่งต่อนักเรียน พบว่า ด้านการส่งต่อนักเรียน โดยรวม ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารจัดการให้มีการจัดทำแบบบันทึกการส่งต่อนักเรียนอย่างเป็นระบบ รองลงมา คือ ผู้บริหารจัดการให้มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและแก้ไข้ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนและข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารจัดการให้มีหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือนักเรียนในเรื่องต่างเช่นโรงพยาบาลสถานบำบัด เป็นต้น เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ปัญหาแต่ละด้าน

5.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ
ผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3
โดยจำแนกตาม อายุประสบการณ์ทำงาน และระดับการศึกษา

5.2.1 การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด
เขต 3 โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามอายุพบว่า ความคิดเห็นของการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ร้อยเอ็ด เขต 3 ที่มีอายุต่างกันระหว่าง 1) 20 – 30 ปี 2) 31 – 40 ปี 3) 41 - 50 ปี 4) 51 - 60 ปีโดยรวม
ไม่แตกต่างกัน สำหรับรายด้านปรากฏว่า ด้านการคัดกรองนักเรียน และด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา
มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.2.2 การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด
เขต 3 โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามประสบการณ์ทำงานพบว่า ความคิดเห็นของการบริหารงานระบบ
ดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ที่มีประสบการณ์ทำงาน ต่างกันระหว่าง 1) น้อยกว่า ปี 2) 10 - 20 ปี
3) มากกว่า 20 ปี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ในทุกด้าน

5.2.3 การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด
เขต 3 โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของการบริหารงานระบบดูแล
ช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ที่มีระดับการศึกษาต่างกันระหว่าง 1) ปริญญาตรี 2) สูงกว่าปริญญาตรี
โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน

5.3 ข้อเสนอแนะการการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่ม
พระธาตุอุโมงค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 สรุปได้ดังนี้

5.3.1 ด้านการรู้จักนักเรียนรายบุคคล สรุปได้ดังนี้ 1) ดำเนินการทุกชั้นเรียนอย่างละเอียด
ครบถ้วน 2) มีการสังเกต สัมภาษณ์ สอบถาม บันทึกพฤติกรรมนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยเฉพาะนักเรียน
ที่ต้องการความช่วยเหลือ 3) ในสถานการณ์ปัจจุบันส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทันสมัย 4) ครูมีการสอบถาม
ผู้ปกครอง. ทำให้ถ้าเด็กมีปัญหาสามารถให้ความช่วยเหลือได้ตามสถานการณ์

5.3.2 ด้านการคัดกรองนักเรียน สรุปได้ดังนี้ 1) คัดกรองตามความจริงเพื่อประสิทธิภาพใน
การคัดกรอง 2) การคัดกรองทำโดยครูประจำชั้นร่วมกับผู้มีความเชี่ยวชาญ 3) ครูรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก

นักเรียนและร่วมกันหาวิธีแก้ไข 4) ได้มีการคัดกรองนักเรียนโดยเอาข้อมูลจากการไปเยี่ยมบ้านมาพิจารณา เพื่อหาแนวทางช่วยเหลือเป็นรายบุคคล

5.3.3 ด้านการส่งเสริมนักเรียน สรุปได้ดังนี้ 1) ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกทุกๆ ด้าน 2) ส่งเสริมนักเรียนตามความต้องการและความสามารถของแต่ละคน 3) ครูได้จัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลายและส่งเสริมบรรยากาศทั้งทางร่างกายและจิตใจของนักเรียน เพื่อให้เป็นคนดีมีความรู้และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข 4) ส่งเสริมทักษะทั้งทางด้านวิชาการ และทักษะชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

5.3.4 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา สรุปได้ดังนี้ 1) มีการส่งเสริมวิธีการป้องกันและแก้ปัญหาอย่างมีระบบ 2) มีการร่วมมือกับผู้ปกครองและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในการสอดส่องดูแล และแก้ไขปัญหาพร้อมกัน 3) ครูได้มีการดูแลช่วยเหลือและแก้ปัญหานักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทันที และประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองให้ช่วยกันเฝ้าระวังดูแลช่วยเหลือและแก้ปัญหาย่างตรงจุดและเกิดประสิทธิภาพ 4) จัดแนะนำให้ความรู้และแนะแนวทางให้กับนักเรียนเป็นประจำทุกเดือน

5.3.5 ด้านการส่งต่อนักเรียน สรุปได้ดังนี้ 1) พิจารณาการส่งต่ออย่างเป็นระบบและเป็นรายบุคคล 2) นำข้อมูลนักเรียนส่งต่อให้ครูที่รับผิดชอบให้รับทราบและดูแลช่วยเหลือต่อไป 3) มีการบันทึกข้อมูลนักเรียนรายบุคคลและมีระบบการส่งต่อที่ชัดเจน 4) มีความร่วมมือกันในทุกภาคส่วนในลักษณะองค์กรวิชาชีพ

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ความคิดเห็นต่อการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนด้านการรู้จักนักเรียนรายบุคคลตามลำดับซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญารัตน์ โทดา (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่องการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนสามขาท่าหาดยาววิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ผลการวิจัยพบว่าระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนสามขาท่าหาดยาววิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไอรองลงมา คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียน ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

6.2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยจำแนกตาม อายุประสบการณ์ทำงาน และระดับการศึกษา

6.2.1 ความคิดเห็นต่อการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ที่มีอายุต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรายด้านปรากฏว่า ด้านการคัดกรองนักเรียน และด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชพล เทียงดี (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ผลวิจัยพบว่าการเปรียบเทียบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 จำแนกตามสถานภาพ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

6.2.2 ความคิดเห็นต่อการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ที่มีประสบการณ์ทำงาน ต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน ในทุกด้านซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ โคนรเพ็ง (2559) ได้ทำวิจัยเรื่อง ระดับการปฏิบัติและระดับปัญหาของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลวิจัยพบว่าการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติและระดับปัญหาของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 จังหวัดกาฬสินธุ์ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูจำแนกตาม ประสบการณ์ทำงานและขนาดสถานศึกษาพบว่าผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์ทำงานและขนาดสถานศึกษาแตกต่างกันมีสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 จังหวัดกาฬสินธุ์โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6.2.3 ความคิดเห็นต่อการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุโมงค์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้านซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชวนชำนาญ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ผลงานวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 จำแนกตามระดับการศึกษา ผู้บริหารและครูที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันพบว่า โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 ผู้บริหารควรมีเป้าหมายการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างชัดเจน

7.1.2 ผู้บริหารควรเปิดโอกาสหรือรับฟังความคิดเห็นของบุคคลากรหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาสถานศึกษาและการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 ควรประยุกต์ใช้หลักการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างรอบด้าน อันได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนรายบุคคลด้านการคัดกรองนักเรียนด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียนด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาและผู้บริหารให้ความสำคัญต่อการปรับกระบวนการทำงาน เพื่อให้บรรลุประสิทธิผลขององค์กร

7.2.2 หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรวางแผนการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ร่วมกับสถานศึกษา เพื่อกำหนดนโยบายและการปฏิบัติที่สอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของนักเรียน

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรเพิ่มจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเรื่อง การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มพระธาตุอุ่มงสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ให้มากขึ้น ครอบคลุมในเขตพื้นที่การศึกษา

7.3.2 ควรที่จะมีการเพิ่มเครื่องมือในการทำวิจัยให้มากขึ้นนอกเหนือจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม เช่น การสังเกตพฤติกรรม หรือการสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้ได้ผลตรงกับความเป็นจริงยิ่งขึ้นไป

8. บรรณานุกรม

กัญญรัตน์ โทตา. (2558). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนสามขาท่าหาดยาววิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ณรงค์ โคตรเพ็ง. (2559). ระดับการปฏิบัติและระดับปัญหาของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- รัชพล เทียงดี. (2563). การศึกษาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ศิวา ขุนชำนาญ. (2563). การบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3. (2562). รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ 2562. ร้อยเอ็ด : กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 3.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตแก้วิกฤตสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- _____. (2552). แนวทางการดำเนินงานการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.